

Жозе Сарамаго:

„Думите са само брод за пресичане на бързоструйна река“

Жозе Сарамаго (1922–2010) е роден в малко крайречно селище в Португалия, в семейството на безимотни селяни.

Известен е като блестящ новелист, журналист, драматург и обществено ангажиран гражданин.

Става член на Португалската комунистическа партия и не я напуска до края на дните си.

В творчеството си е повлиян от Кафка, Борхес, Сервантес и Фернандо Песоа.

Творчество

Първата му книга, „Земя на греха“, е публикувана през 1947 г.

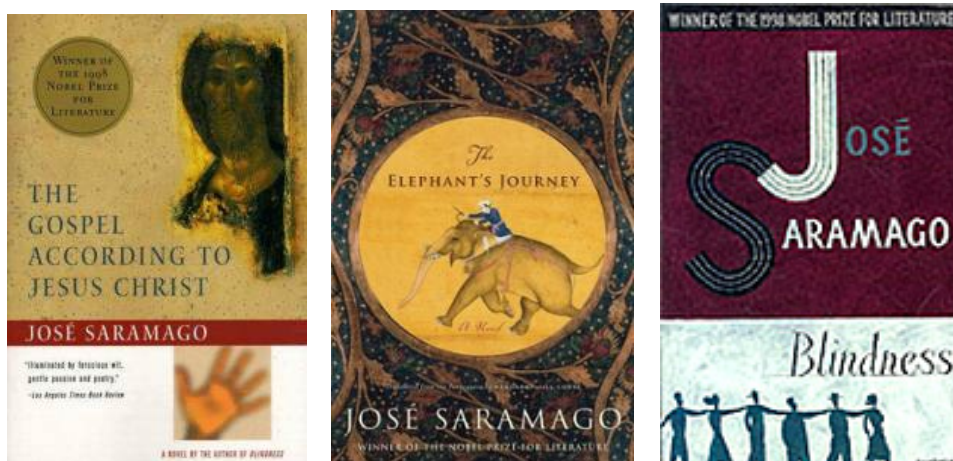
След нея в продължение на 20 години не пише.

Едва през 80-те години на миналия век се връща към литературата и издава романи, които го прославят: „Възпоминание за манастира“, „Годината на смъртта на Рикардо Рейш“, „История на обсадата на Лисабон“.

Следват две емблематични творби, с които се утвърждава като един от най-големите европейски писатели – скандалното „Евангелие по Исуса Христа“ и „Слепота“, и двата издадени от „Колибри“.

И ето че през 2005 г. се появява романът „Приумиците на смъртта“.

**„Животът обаче не е само празник, редом до неколцина,
които се смеят, винаги ще има други, които плачат,
и то понякога, както в сегашния случай,
по едни и същи причини.“**

Голямото отличие

През 1998 г. големият португалски творец, хуманист и гражданин получава Нобелова награда за литература заради това, че „с притчи, изтъкани от въображение, състрадание и ирония, ни дава все нови и нови шансове да уловим убягващата действителност“.

Екранизации

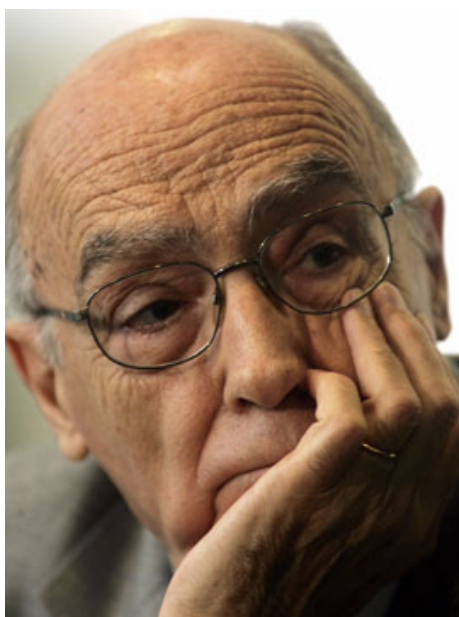

През 2008 г. Фернандо Мейрелес, режисьорът на *Градът на бога*, направи успешен филм по романа *Слепота* (кадър от филма е използван за корицата на българското издание).

И все пак, лентата представя съществуването на комуната от слепци твърде естетизирано. В романа има втори пласт, който тук остава зад борда. Главната роля е поверена на великолепната Джулиан Мур.

**„Можеш ли да останеш човек, ако не само не виждаш,
но и няма кой да те гледа?“**

Любопитни факти

Жозе Сарамаго придобива широка популярност като автор след петдесетата си година, а Нобелова награда получава, когато е на 75.

Британското издание на „Приумиците на смъртта“ (AS INTERMITÊNCIAS DA MORTE) носи заглавие „Смърт на интервали“ (*Death at Intervals*).

Центърът на творбата, от една страна, е отношението към смъртта в качеството ѝ на вездесъщ феномен. Но по-интересното е какво се случва, когато авторът я „одухотворява“ – във втората част на романа тя се влива в редиците на „обикновените“ персонажи.

И тук, както и в други свои произведения, Сарамаго избягва употребата на традиционните форми на граматика и пунктуация. Според критиката много от пасажите са структурирани в съответствие с техниката *поток на съзнанието*.

Сарамаго продължава да бойкотира съществителните собствени имена – той не използва главни букви за идентифициране на хора и локации.

И е някак смразяващ фактът, че смъртта, най-жизненият протагонист на този роман, нито веднъж не е написана така: Смърт.

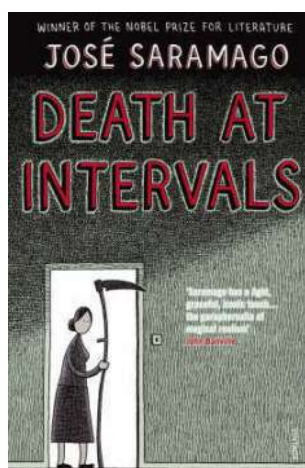
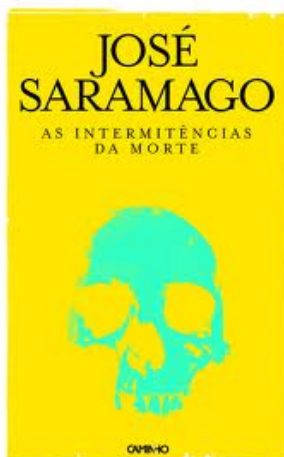
Явно не заслужава тази чест.

На 15 юли и българският читател ще се срещне с една от най-забележителните антиутопии на писателя:

„Приумиците на смъртта“.

Романът е публикуван за пръв път на английски език през 2008 г.

Преводът на българското издание е дело на Даринка Кирчева.

„На следващия ден никой не умря.

Този факт, в пълно противоречие с житейските норми, породи в умовете огромен смут, напълно оправдано въздействие, достатъчно е да си припомним, че в четирийсетомната световна история няма известие, поне един пример за показ, някога да се е случвало подобно събитие, да измине цяло едно денонощие с разточителните му двайсет и четири часа, в това число дневни и нощни, сутрешни и вечерни, без да настъпи кончина поради болест, смъртоносно падане, успешно самоубийство, нищо такова, направо нищо...“

Анотация:

Представете си, че смъртта реши да „подаде оставка“ и хората престанат да умират. Ще празнувате, нали?

А какво би станало с безнадеждно болните, с грохналите под напора на годините? Ще стигнат ли жилищата? Ще се задъхат ли болниците?

Ще фалират ли застрахователните компании и траурните агенции?

Ами църквите? Кой ще възкръсва, ако никой не умира?

Жозе Сарамаго поставя неизвестен град в абсурдна ситуация и прави безупречна дисекция на настоящето.

И зловеща прогноза за бъдещето.

А какво би станало, ако на смъртта ѝ хрумне да се върне към обичайните си задължения, като изпраща до клиентите си едноседмично предизвестие?

Нова, не по-малко сложна ситуация, развита с брилянтно въображение и усет за детайла.

Ала ето че логиката на събитията е нарушена – известието за смъртта на един музикант непрекъснато се връща при подателката. Защо?

Има ли нещо по-силно от смъртта?

Все по-малко ще знаем какво е човекът.

/из книга на предсказанията/

Ако не започнем да умираме, загиваме

„Една от любимите ми книги е романът на Жозе Сарамаго „Приумиците на смъртта“. Той разказва историята на град, в който на 1 януари хората престават да умират. Отначало всички се радват. А после започват проблемите. Първа опасността усеща църквата – края на смъртта е края на вярата. След това застрахователните компании и пенсионните фондове осъзнават, че са обречени на фалит. Младите изпитват

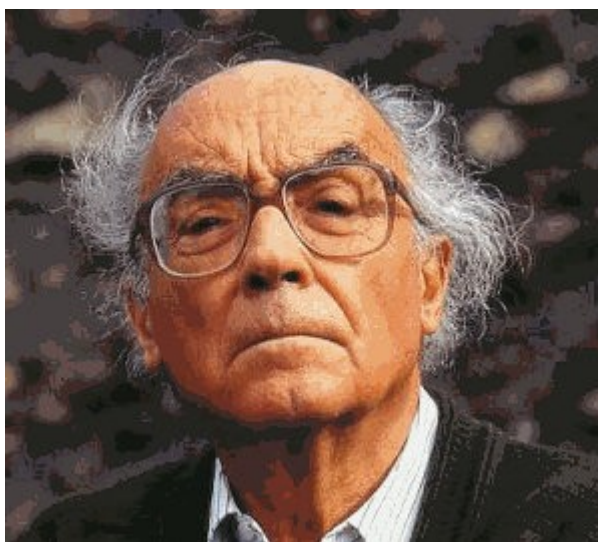
трудности да се грижат за своите възрастни и болни родители. Появява се мафия и започва да изнася тайно възрастни в чужбина, където да умрат. Накрая съветниците казват на царя:

„Ваше величество, ако не започнем да умираме, загиваме“.

Историята е фикция, която много прилича на бъдещето на Европа. Ние всички живеем в стари и застаряващи общества и това, което ни е изглеждало естествено и нормално вчера, е невъзможно днес. Голямото социално неравенство напред ще се изразява не в това кой колко и какво има за ядене, а в здравеопазването. Един ще може да си позволи лечение, друг – не. Неравенството ще се проявява не толкова в това какво потребяваме, а в това кога и как умираме.“

/Иван Кръстев, политолог/

Сарамаго написа...

„Искате да кажете, че разполагаме с повече думи, отколкото ни трябва?“

– Не, искам да кажа, че са ни останали малко чувства.

Или сме престанали да използваме точните думи, за да ги изразим. И
чувствата са се изпарили.“ – из романа *Слепота*

„Човек винаги ще умира от нещо. Ала ние вече дори не се замисляме за начините, които човешките същества са изнамерили, за да убиват други човешки същества. Един от тях - най-престъпният, най-нелепият, най-неприемливият за здравия разум, изобретен още в зората на времето и на цивилизацията, е убийството в името на Бог.“

„Романът не е литературен жанр, той е литературно пространство. Романът прилича на морето – много реки подхранват стихията му.“

„Човек цял живот се самоизгражда. Същевременно цял живот е в процес на упадък.“

„Винаги задавам този въпрос: в колко държави САЩ нямат военни бази? А колко са държавите, които имат военни бази в САЩ?“

„Като граждани ние сме длъжни да бъдем чувствителни и социално ангажирани – гражданите са тези, които променят света.“

„Никога не съм имал афинитет към положителните герои в литературата. Винаги съм предпочитал бъркотията, съмнението, несигурността. Не само защото те гарантират творческа продуктивност. А защото ние, хората, сме устроени така.“

Отзиви

„Тази книга доставя комплексно удоволствие и повдига много въпроси. Авторът не обяснява, например, мотивите на смъртта да „обяви стачка“. Нито пък разнишва пред нас тази горестна фантазия във втората част на романа, където смъртта бива съблазнена от 50-годишен виолончелист – ерген, който спи с раирана пижама и живее с кучето си.“

Нима смъртта не е най-безпощадната хунта?

А ето, че музикантът успява да я покори. Когато тя го навестява, той изпълнява една сюита на Бах и ръцете ѝ, нейните студени от хилядолетия ръце се стоплят...

Безмерната мощ на изкуството ли представлява челюстът? Или средностатистически гражданин, страдащ от произвола на Международния валутен фонд? А може би е просто мъж, който попада на неподходящата жена?

Не очаквайте Сарاماго да ви каже. В тази неизказаност се състои най-голямата ценност на неговата книга.“

Д. Т. Макс, *Ню Йорк Таймс*, 2008 г.

„Изглежда напоследък съм благословен от добрия случай. Току-що прочетох един от най-странните и забавни романи, на които съм попадал – *Приумиците на смъртта*. Много интересна ми се стори идеята на автора за „естественото“ взаимодействие между правителството и мафията в създалата се ситуация. Организираната престъпност помага на властта да изнесе възрастните и болни хора зад граница, за да могат да си умрат, както е редно...“

www.dreamindemon.com

„Някои от най-големите писатели за последните трийсетина години извличат наслада от дългите изречения, несъблюдаващи пунктуационни правила – такива са Томас Бернхард, Бохумил Храбал, Роберто Боланьо. Ала никой не може да се сравнява със Сарاماго. Последният звучи като мъдрец и невежа едновременно, сякаш не той разказва историите, които разказва. Неговият наратив е колкото древен, толкова и модерен.“

Ню Йоркър

Писателят с жената на живота си – испанската журналистка Пилар дел Рио. Романът „Приумиците на смъртта“ е посветен на нея.